

Zakład Pielęgniarstwa Internistycznego z Pracownią Pielęgniarstwa Onkologicznego
Wydziału Pielęgniarstwa i Nauk O Zdrowiu AM w Lublinie*
Department of Medical and Oncology Nursing, Faculty of Nursing & Health
Sciences, Medical University of Lublin, Poland*
p.o. kierownika: Prof. dr hab. n. med. Jadwiga Daniluk
Katedra i Klinika Gastroenterologii Akademii Medycznej w Lublinie**
Department of Gastroenterology Medical University in Lublin**
kierownik: Prof. dr hab. n. med. Maria Słomka

BOŻENA BACZEWSKA*, JADWIGA DANILUK*,**,
BEATA KROPORNICKA*, ALICJA WIERZBICKA*,
BARBARA SKRZYDŁO-RADOMAŃSKA**,
BEATA KASZTELAN-SZCZERBIŃSKA**

***The etiological factors of chronic diseases and influence of lifestyle
on disease development patients with treated at Department of
Gastroenterology Medical University in Lublin***

**Czynniki etiologiczne przewlekłych chorób wątroby oraz wpływ stylu życia na
rozwoj choroby u chorych leczonych w Katedrze i Klinice Gastroenterologii
Akademii Medycznej w Lublinie**

Wątroba jako narząd jest szczególnie narażona na działanie związków toksycznych, leków, wirusów. Uszkodzenie wątroby wywołane tymi czynnikami przyjmuje różne formy, od ostrego zapalenia, przez przewlekłe zapalenie wątroby, marskość wątroby, a w przypadku wirusów hepatotropowych – raka wątroby.

Celem pracy było ustalenie czynników etiologicznych oraz stylu życia chorych z przewlekłymi chorobami wątroby[1,2,3,4,5,6,7,8,9].

MATERIAŁ I METODA

Badaniami objęto chorych leczonych w Katedrze i Klinice Gastroenterologii SPSK – 4 w Lublinie w latach od 1996 do 2001, u których rozpoznano przewlekłą chorobę wątroby. Dla celów badawczych skonstruowano kwestionariusz ankiety składający się z 43 pytań i wysłano do 512 pacjentów. Pytania miały charakter otwarty, półotwarty, zamknięty i dotyczyły czynników etiologicznych, objawów choroby i wynikających z nich problemów bio – psycho – społecznych oraz subiektywnej oceny jakości życia.

Badania ankietowe przeprowadzono techniką ankiety pocztowej. Zwrotność ankiet wyniosła 31,3%. Analizie statystycznej poddano 152 ankiety. Na przeprowadzenie badań ankietowych uzyskano zgodę Komisji Bioetyki AM w Lublinie.

W pracy przedstawiono wyniki badań dotyczące czynników etiologicznych i stylu życia w badanej populacji.

Do analizy statystycznej uzyskanych wyników badań wykorzystano test chi kwadrat i średnie arytmetyczne.

Tabela 1. Charakterystyka badanego materiału ze względu na płeć, wiek i miejsce zamieszkania

Populacja	Kobiety	Mężczyźni	Wiek badanych w latach od – do	Miejsce zamieszkania		
				Miasta > 100 tys.	Miasta < 100 tys.	Wieś
152	86	66	23 – 85	57	54	41
100,0%	56,6%	43,4%		37,5%	35,5%	27%

Wśród badanych było 86 (56,6%) kobiet i 66 (43,4%) mężczyzn. Najmłodszy respondent miał 23 lata, a najstarszy 85 lat. Ponad połowę badanych – 78 (51,3%) – stanowiły osoby między 40 a 60 rokiem życia.

Najliczniejsza grupa badanych – 69 (45,4%) – posiadała wykształcenie średnie. Wykształcenie zasadnicze zawodowe miało 29 (19,1%) respondentów. Grupy respondentów z wykształceniem podstawowym i wyższym liczyły po 27 (17,7%) osób. Największa grupa osób – 57 (37,5%) – zamieszkiwała duże miasta, pozostali badani mieszkali na wsi – 41 (27%) i w miastach poniżej 100 tys. mieszkańców – 57 (35,5%).

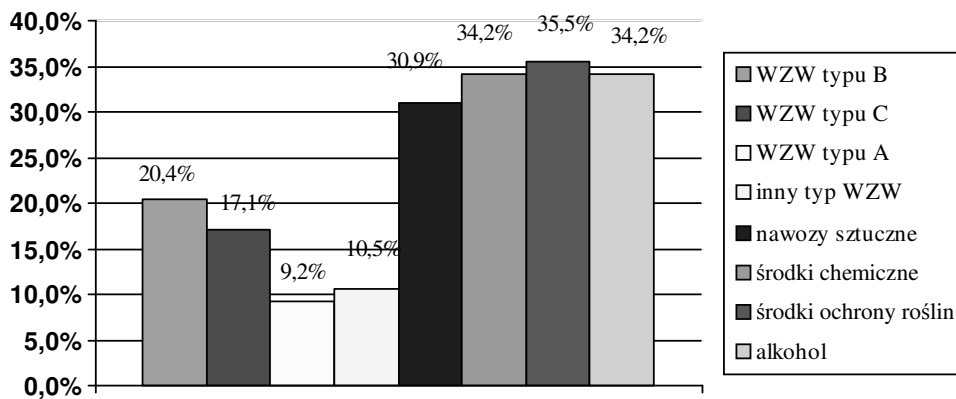
Tabela 2. Charakterystyka badanego materiału ze względu na wykształcenie i aktywność zawodową

N	Wykształcenie				Aktywność zawodowa				
	Podstawowe	Zasadnicze	Średnie	Wyższe	Aktywny zawodowo	Renta emerytura	Bezrobotny	Student	Brak odp.
152	27	29	69	27	18	121	9	3	1
100%	17,7%	19,1%	45,4%	17,7%	11,8%	79,6%	5,9%	2,0%	0,7%

Największą część populacji stanowiły osoby nieaktywne zawodowo (emeryci, renciści 79,6%, studenci 2%, bezrobotni 5,9%). Tylko 18 (11,8%) badanych było aktywnych zawodowo. Z rodziną lub z osobami niespokrewnionymi zamieszkiwało 129 (84,9%) badanych, a 23 (15,1%) osoby mieszkały samotnie.

WYNIKI BADAŃ I ICH OMÓWIENIE

Wirusy hepatotropowe HBV i HCV wymieniane są jako jedne z najważniejszych czynników etiologicznych przewlekłych chorób wątroby [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]. Z analizy przeprowadzonych badań wynika, iż najczęstszą przyczyną przewlekłych chorób wątroby było przebycie wirusowego zapalenia wątroby. Wskazują na to wyniki badań przedstawione na rycinie 1.

Ryc. 1. Czynniki etiologiczne przewlekłej choroby wątroby

Wśród badanych 31 (20,4%) osób przebyło wirusowe zapalenie wątroby typu B, 26 (17,1%) osób typu C, 14 (9,2%) osób chorowało na wirusowe zapalenie wątroby typu A, zaś inny typ wirusowego zapalenia wątroby stwierdzono u 16 (10,5%) osób. Aż 64 osoby nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie.

U 46 (30,3%) pacjentów wykonano badanie w kierunku zakażenia wirusem zapalenia wątroby typu B, a u 95 (62,5%) chorych badania takiego nie wykonano, 11 (7,2%) respondentów nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Wynik dodatni uzyskało 13 (8,6%) chorych, negatywny wynik uzyskały 23 (15,1%) osoby, 10 (6,6%) osób nie podało wyniku badania. Badanie w kierunku zakażenia wątroby wirusem zapalenia wątroby typu C wykonano u 42 (27,6%) chorych, u 107 (70,4%) chorych takiego badania nie wykonano, natomiast 3 (2%) osoby nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie. Wynik dodatni uzyskało 13 (8,6%) badanych, a u 19 (12,5%) badanych wynik był negatywny. Pozostałe osoby nie podały wyniku swojego badania.

Analiza statystyczna testem chi – kwadrat wykazała zależność pomiędzy udzieloną odpowiedzią na pytanie: „czy chorował(a) Pan (Pani) na żółtaczkę” a płcią na poziomie $p < 0,05$. Kobiety częściej chorowały na wirusowe zapalenie wątroby. Wirusowe zapalenie wątroby typu A przechorowało 12 kobiet i 2 mężczyzn, wirusowe zapalenie wątroby typu B przechorowało 20 kobiet i 16 mężczyzn, typu C przebyło 11 kobiet i 10 mężczyzn i na inny typ żółtaczki chorowało 12 kobiet i 4 mężczyzn.

Postępująca chemizacja życia ma związek z przewlekłymi chorobami wątroby. W badanej populacji 54 (35,5%) osoby miały kontakt ze środkami ochrony roślin (1 osoba nie udzieliła odpowiedzi), 47 (30,9%) z nawozami sztucznymi (1 osoba nie udzieliła odpowiedzi), 46 (30%) badanych miało kontakt ze środkami chemicznymi (2 osoby nie udzieliły odpowiedzi). Kobiety częściej miały kontakt ze środkami ochrony roślin, nawozami sztucznymi i środkami chemicznymi niż mężczyźni. Różnice te nie były istotne statystycznie.

Alkohol wymieniany jest jako jeden z najważniejszych czynników etiologicznych przewlekłych chorób wątroby [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]. Przeprowadzone badania wskazują, że przyczyną przewlekłej choroby wątroby było nadużywanie alkoholu.

Do spożywania alkoholu przed zachorowaniem przyznały się 52 (34,2%) osoby. Ośmiu (5,3%) badanych deklarowało, iż nadużywało alkoholu kilka razy w tygodniu i byli to tylko mężczyźni, 9 (5,9%) osób spożywało alkohol jeden raz w tygodniu i były to 2 kobiety i 7 mężczyzn, zaś 35 (23%) respondentów przynajmniej jeden raz w miesiącu (19 kobiet i 16 mężczyzn). Trzy (2%) osoby spośród badanych nie udzieliły odpowiedzi. Większość respondentów – 97 (63,8%) – stanowili abstynenci, w tym 33 mężczyzn i 64 kobiety.

Testem chi kwadrat stwierdzono zależności statystyczne na poziomie $p < 0,05$. Kobiety prawie dwa razy częściej były abstynentkami (44% kobiet) niż mężczyźni (24%).

WNIOSKI

1. Przyczynami przewlekłej choroby wątroby u ponad 1/2 badanej populacji było zapalenie wątroby wywołane zakażeniem wirusami hepatotropowymi typu C, B i A, chemizacja środowiska i nadużywanie alkoholu.
2. Wykazano statystyczne zależności na poziomie $p < 0,05$ pomiędzy płcią a abstynencją. Kobiety prawie dwa razy częściej były abstynentkami niż mężczyźni.
3. Kobiety częściej niż mężczyźni miały kontakt ze środkami ochrony roślin, nawozami sztucznymi i środkami chemicznymi. Różnice te nie były istotne statystycznie.

BIBLIOGRAFIA:

1. Budzyński J. i wsp.: Czynniki wpływające na poprawę biochemicznych wykładników uszkodzenia komórki wątrobowej u pacjentów z zespołem zależności alkoholowej po okresie czterotygodniowej abstynencji. *Gastroenterologia Polska* 2002, 9 (1): 39 – 44.
2. Cianciara J.: Kierunki zmian w epidemiologii zakażeń wirusami hepatotropowymi oraz inne częste czynniki powodujące uszkodzenie wątroby w Polsce. *Zeszyty hepatologiczne* nr 9, Warszawa 28 stycznia 1998.
3. Kasztelan – Szczerbińska B. i wsp.: Polekowe uszkodzenia wątroby. *Poradnik lekarza praktyka*, nr 9/2002.
4. Kokot F. (red.): *Choroby wewnętrzne*. PZWL Warszawa 1996.
5. Mendenthal CL., Tosch T., Weesner RE., VA Cooperative study on alcoholic hepatitis II: Prognostic significance of protein – calorie malnutrition. *Am J Clin Nutr* 1986; 43: 213 – 218.
6. Orłowski W.: *Nauka o chorobach wewnętrznych*. Tom VI, PZWL Warszawa 1989.
7. Rawa T. i wsp.: Zapotrzebowanie na przeszczepianie wątroby w województwie mazowieckim. *Gastroenterologia Polska* 2002, 9 (1): 45 – 49.
8. Waluga M., Hartleb M.: Alkoholowa choroba wątroby. *Wiadomości lekarskie*, 2003 LVI, 1 – 2.
9. Zaborowski P.: Wpływ długotrwałego nadużywania alkoholu na układ trawienny. *Medipress (Suppl. 6)* 1999: 15 – 21.

STRESZCZENIE

Celem pracy było ustalenie czynników etiologicznych oraz stylu życia chorych z przewlekłymi chorobami wątroby.

Badania z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety przeprowadzono techniką ankiety pocztowej w okresie od marca do września 2002 roku. W badaniach wzięło udział 152 pacjentów z przewlekłymi chorobami wątroby, którzy byli hospitalizowani w Katedrze i Klinice Gastroenterologii SPSK 4 w Lublinie w latach 1996 – 2001.

Najczęstszą przyczyną przewlekłej choroby wątroby w opiniach badanej populacji były zakażenia wirusami hepatotropowymi, chemizacja środowiska i nadużywanie alkoholu. Kobiety częściej miały kontakt ze środkami ochrony roślin, nawozami sztucznymi i środkami chemicznymi niż mężczyźni. Różnice te nie były istotne statystycznie. Wykazano istotne zależności statystyczne na poziomie $p < 0,05$ pomiędzy płcią a abstynencją. Kobiety prawie dwa razy częściej były abstynentkami niż mężczyźni.

ABSTRACT

The aim of the study was to determine etiological factors and lifestyle of patients with chronic liver diseases.

We analysed 152 patients with chronic liver disease presented at Department of Gastroenterology Medical University in Lublin from 1996 to 2001. The study was done between March and September 2002, by the use of postal inquiry.

The most common etiological factors of chronic liver diseases according to study population were infections by hepatotropic viruses, chemical contamination of environment and alcohol abuse. The females more frequently were contact with means of plant protection, artificial manure and detergents than males. The differences were statistically significant. The study showed differences between sex and abstinence from alcohol, which reached statistical significance ($p < 0,05$). The females nearly two times frequent were abstinent from alcohol than males.